

antisemitisme, homofobi og lignende. I denne betydning knytter ordet an til en tradition, der især siden 1950'erne har forsøgt at forstå fordomsfuldhed som en særlig form for negativ og generaliserende indstilling til det anderledes, som vanskeligt lader sig ændre, og som farver ens grundlæggende opfattelse af bestemte kategorier af mennesker (fx jøder, homoseksuelle, sorte). Her er intolerance ikke længere noget, vi alle nødvendigvis møder dér, hvor vores tolerance ophører. Intolerance er en bestemt problematisk attitude overfor det anderledes, som mange i dag mener, at man bør bekæmpe.

For rummelig?

Hvor intolerance er den problematiske indstilling til det anderledes, bliver det at være tolerant eller udvise tolerance på tilsvarende vis betegnelse for en anden – og bedre – tilgang til det anderledes. Tolerance refererer i den optik til en bestemt attitude af rummelighed, åbenhed og respekt, primært overfor andres ret til at være anderledes, men også ofte overfor selve eksistensen af det anderledes. En sådan brug af ordet ses fx i FN's Erklæring om principperne for tolerance fra 1995, hvor det fremgår at: "Tolerance is respect, acceptance and appreciation of the rich diversity of our world's cultures, our forms of expression and ways of being human". I denne betydning af ordene ligger der altså en mere vidtrækkende værdsættelse af forskellighed. Der er dog en risiko ved at anvende tolerance i en så rummelig betydning, nemlig at den skjuler det forhold, at ikke alle måder at agere på eller alle måder at udtrykke sig på er hverken ønskværdige eller tilladelige. Man kan sige, at spørgsmålet om tolerancens grænser glider i baggrunden.

ANVENDT LITTERATUR

Huggler, Jørgen: "Om tolerance – at generindre et begreb" i Nielsen, Kurt m.fl. (red.): *Pædagogiske værdier og politik*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 2007

Huggler, Jørgen: "Tolerance og loyalitet", *Kristeligt dagblad*, 1. marts 2006

Institut for Menneskerettigheder: *It takes all kinds*, 2012

Juul, Søren: *Solidaritet – anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft*, Hans Reitzels Forlag, 2010

Krag, Helen: *Mangfoldighed, magt og minoriteter*, Forlaget Samfundslitteratur, 2007

KAPITEL 3

Fællesskaber

Alle mennesker har brug for at indgå i fællesskaber. Dette kapitel handler om fællesskabets betydning for individer og grupper og om reguleringen af fællesskabernes grænser – hvem lukkes ind, og hvem holdes ude? Hvordan spiller normer og magt ind i denne proces? Og hvordan er forholdet mellem majoritet og minoritet? Udover at kaste et blik på sammenhængen mellem fællesskaber og identitet ser kapitlet på medborgerskab som en måde at anskue fællesskab på. Hvad vil det sige at være medborger, og hvordan adskiller det sig fx fra at være statsborger? De danske jøders flugt til Sverige i oktober 1943 og civilbefolkningens hjælp til jøderne bruges som historisk nedslag til at illustrere, hvordan medborgerskabstanken kan udmønte sig i konkrete handlinger.

FÆLLESSKABER PÅ TVÆRS

Fællesskaber handler om at have noget til fælles – noget, der binder medlemmerne af fællesskabet sammen. Dette noget kan være alt fra røddefarvede pas til troen på samme gud, forkærlighed for dødsmetal eller opbakning til en bestemt fodboldklub. Nogle fællesskaber kræver noget meget specifikt for at blive medlem, fx et særligt statsborgerskab; for andre fællesskaber er grænserne mere flydende, og 'optagelseskravene' mindre direkte formuleret. Mange fællesskaber dannes på tværs af samfundsgrupper og kan eksistere inden for landegrænser, men også på tværs af nationer og kontinenter.

Den jødiske diaspora er et godt eksempel: Jødernes historie er præget af vandring og flugt, og derfor har

ETNOS- OG DEMOS-FÆLLESSKABER

Nationale fællesskaber forandrer sig hele tiden, men der er grundlæggende to forskellige slags: Etnos-fællesskabet, som handler om sprog, kultur, historie, traditioner og ofte religion, og demos-fællesskabet, som handler om politisk-demokratiske grundholdninger. Man kan sige, at det, der binder folk sammen i de to slags fællesskaber, er henholdsvis det kulturelle og det demokratiske. I etnos-fællesskabet er det typisk sådan, at de, der ikke deler flertallets historie og kultur, ikke er en del af fællesskabet. I demos-fællesskabet er der derimod plads til mange forskellige kulturer, men kun så længe de politisk-demokratiske spilleregler bliver overholdt. Ingen af fællesskaberne er således altfavnende.

jøder bosat sig mange forskellige steder i verden. Den jødiske diaspora er et ikke-territoriant fællesskab, der samler jøder i forestillingen om og dyrkelsen af fælles historie, tro, kultur og traditioner.

Identitet til forhandling

Fællesskaber hænger tæt sammen med identitet på den måde, at fællesskaber bidrager med en slags brikker, som er med til at opbygge et menneskes identitet. Ligesom menneskers tilhørsforhold til fællesskaber ændrer sig igennem livet, så er identitet også en sammensat, foranderlig størrelse. Læringsteoretikeren Knud Illeris beskriver identitet som oplevelsen af at "være den samme i forskellige situationer og sammenhænge, og desuden oplevelsen af at andre også oplever en som den samme. Identiteten omfatter således både den oplevelse, man har af sig selv, sine egenskaber og hvem man er, og oplevelsen af, hvordan man bliver oplevet af andre". På den måde er andres syn på én afgørende for, at mennesker kan opretholde deres selvforståelse. Det betyder også, at der ikke er frit valg til enhver tænkelig identitet. Identitet forhandles i samspil mellem individet selv og mødet med andre mennesker og fællesskaber.

Normer i fællesskabet

Et fællesskab som det danske samfund er præget af normer – mere eller mindre synlige regler, der er med til at bestemme, hvordan vi forventes at opføre os, og hvilke roller, vi kan eller bør indtage. Normer kan forstås som regler, der styrer adfærd eller prøver at fremme bestemte typer af adfærd. Nogle normer regulerer sammenspillet mellem mennesker i det helt små (fx at man ikke afbryder, når en anden taler), andre normer er mere fundamentale såsom de demokratiske principper. Der er også normer, der gør, at vi har særlige forventninger til, hvad piger og drenge

skal være, og hvordan de skal opføre sig, og hvordan man er, når man har en bestemt alder. Mange forskellige sociale og kulturelle træk kan blive normer, fx kan en hudfarve, en religion, et sprog eller et familiemønster blive til normer og således skabe rammen for den 'rigtige' og 'normale' måde at se ud på, opføre sig på, leve på osv.

Normer er omskiftelige og forandrer sig over tid og fra kontekst til kontekst, og deres funktion er at definere, hvad der på et givent tidspunkt og et givent sted opfattes som normalt. Når normer er udbredte, opfattes de som naturlige. Hvis den sunde, veltrænede krop opfattes som naturlig, kan handicappede, syge eller overvægtige kroppe nemt opfattes som unaturlige afvigelser. Et andet eksempel handler om demokratisk deltagelse. Før i tiden var det helt normalt, at kun mænd måtte stemme til valgene – først i 1915 fik kvinder også stemmeret til Rigsdagen i Danmark. I dag er der ligestilling mellem kønnene, og det er helt naturligt at både mænd og kvinder går til stemmestederne.

HETERONORMEN

Heteronormen er normen om, at alle er heteroseksuelle, og at heteroseksualitet er det naturlige, som alle forventes at handle ud fra. Normen dikterer, at der kun findes to køn, og at det køn, man ser ud til at tilhøre, også er det køn, man føler sig som. Normen giver en række politiske og sociale fordele til dem, der kan passe ind under den, og ulemper for dem, der afviger fra den.

Kilde: Institut for Menneskerettigheder

Når normen ikke passer

Lever man inden for normens grænser, lægger man sjældent mærke til, at den eksisterer. Så virker normen som en selvindlysende kendsgerning, vi er enige om. Men skiller man sig ud fra normen, bliver den synlig, og man kan opleve at blive ekskluderet fra fællesskabet. Når en person eksempelvis 'springer ud' som homoseksuel, bryder han eller hun med det, der kaldes heteronormen (se boks). Nogle homoseksuelle oplever, at de ikke længere passer ind i de fællesskaber, de tidligere har indgået i, og at deres normbrud har medført ulighed – fx i forhold til at kunne have et bestemt job, være tryk på en bytur, blive gift eller få børn.

Magt og normer, majoritet og minoritet

At sætte normen – at bestemme hvad, der er mere rigtigt eller mere forkert end noget andet – hænger sammen med magtforhold. Man kan sige, at det kræver magt, forstået som dominans eller afgørende indflydelse, at skabe eller fastholde en norm. Magten ligger hos majoriteten, der udstikker de fælles normer, der gælder i et samfund. I modsætning til majoriteten står minoriteten. Ifølge Helen Krag – forfatter og forhenværende lektor i minoritetsstudier ved Københavns Universitet – er relationen mellem majoritet og minoritet altid ulige og asymmetrisk, for majoriteten sætter dagsordenen for, hvad der er rigtigt og forkert. Minoriteter er således grupper "der ikke har magten til at bestemme, hvad der er normalt", som Krag formulerer det.

Det er ofte nemmere at spotte magtrelationer i autoritære regimer, hvor kontrol og tvang udgør almindelige magtmidler, end i mere demokratiske og åbne samfund. Her må man se nærmere på magteliter, økonomiske strukturer og politiske institutioner for at få et billede af magtens forgrening.

Lukke ind – lukke ud

Magtrelationen mellem majoritet og minoritet medfører en række inklusions- og eksklusionsmekanismer, som påvirker udfoldelsesmulighederne i samfundet: Majoriteten vil – bevidst eller ubevidst – søge at brede sine egne normer ud til også at gælde andre grupper. I denne proces tvinges andre enten ind under 'fremmede' normer eller sættes uden for normfællesskabet. Helen Krag forklarer det som, at majoriteten indhegner sig selv og sætter betingelserne for, hvem der kan være inde, og hvem der må blive ude.

En minoritet må altså enten tilpasse sig eller blive lukket ude fra visse områder i samfundet på grund af sine 'afvigende' træk. Det kan derfor være svært for en person fra en minoritet at føle sig inkluderet, accepteret og respekteret.

YAHYA HASSAN – ET INTIMT INDBLIK I MINORITETENS LIV?

Den dansk-palæstinensiske digter Yahya Hassans (1995-) digtsamling blev lanceret i Politiken i 2013 og igangsatte allerede før sin udgivelse en større offentlig debat. Digtsamlingen blev af mange læst som et vidnesbyrd om at vokse op som muslimsk minoritet og andengenerationsindvandrer i Danmark.

Digtene berører emner som vold i hjemmet, socialt bedrageri, kriminalitet og religiøst hykleri. Digtene skabte ikke kun røre i Danmark, men også i udlandet. I Sverige kom den svensk-iranske digter Athena Farrokhzad med en alvorlig kritik i sin anmeldelse af digtsamlingen i Aftonbladet. Hun skrev, at Hassan med sine digte havde spillet de danske racister et trumfkort. Der følger et ansvar med at give majoritetssamfundet et så intimt indblik i minoritetens liv – et liv som "den hvide uvidende offentlighed" ikke kan forstå, sagde Farrokhzad. Hun mente ikke, man kan skildre den patriarkalske vold i intimsfæren uden samtidig at bekræfte fordommen om indvandrere som voldelige – og derigennem opildne til racisme og had. Farrokhzads kritik blev del af en større diskussion om litteratur, ansvar og racisme i samfundet. Er det Yahyas ansvar, at 'den hvide offentlighed' fortolkede digtene, som de gjorde? Kan en digtsamling gøres til talerør for en hel minoritet, en hel generation, en politisk overbevisning eller lignende? Og er den kritiske selvbevidsthed – som Farrokhzad efterlyser – kun nødvendig, når det handler om fremstillinger af minoritetsforhold?

Mennesker, der oplever at være udenfor fællesskabet, reagerer med mange forskellige strategier: Nogle forsøger at tilpasse sig normen, andre udfordrer normen, og andre igen forsøger at skabe deres eget fællesskab med egne normer – en form for modkultur. Modkulturer står i højere eller mindre grad i opposition til det etablerede samfund og er essentielt et oprør mod de gængse normer i samfundet, et modsvar til den 'rigtige' måde at leve eller tænke på. En modkultur lægger altid afstand til normerne i samfundet, men

graden af afstand varierer. Se artiklen *Ekstremisme som modtræk til eksklusion* på side 104-105.

En klasse eller en skole er også præget af magt og normer, som skaber en ramme, der er med til at bestemme, hvem og hvad eleverne 'får lov' til at være og gøre. Skolen kan på den måde ses som et minisamfund, som afspejler generelle (eller alternative) magtrelationer og majoritets/minoritetsforhold.

MEDBORGERSKAB

Medborgerskab er en måde at anskue menneskers tilhørsforhold til et fællesskab på. Medborgerskabsbegrebet bidrager med input til diskussioner om, hvad det vil sige at være del af fællesskabet – hvad får man fra fællesskabet, og hvad forventes der retur?

Som begreb fokuserer medborgerskab på:

1. Rettigheder, pligter og medansvar
2. Fællesskab og inklusion
3. Deltagelse og handling

Medborgerskab gennem tiden

Definitionen af borger har ændret sig markant gennem tiden, og derfor er det, vi forstår ved medborgerskab, også blevet opfattet meget forskelligt. Ifølge professor Ove Korsgaard, forsker i medborgerskab ved Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), skal man kigge på perioden efter 2. Verdenskrig for at forstå tankerne bag medborgerskab. På denne tid fik borgerne i mange europæiske lande tildelt en række sociale ret-

tigheder for at sikre øget social sammenhængskraft og demokratiske værdier i samfundet. Disse rettigheder gav et alternativ til deltagelse i antidemokratiske bevægelser og ekstremistiske ideologier, som havde kendetegnet tiden op til og under 2. Verdenskrig.

Hvem er en medborger?

Der findes ikke ét klart svar på, hvad der skal til, for at være medborger i et samfund. En rapport fra Europarådet fra 2000 nævner følgende forudsætninger: "Viden og evner til at opretholde de demokratiske institutioner, opretholde retssamfundet og fremme menneskerettigheder samt et værdisæt, der indebærer holdninger som tolerance, solidaritet, medfølelse, respekt for andre og civil courage". Dette er store krav, konstaterer professor i uddannelsesvidenskab ved Syddansk Universitet Marianne Horsdal, der bl.a. har arbejdet med medborgerskab og identitet blandt indvandrere og flygtninge. Hun konstaterer, at deltagelse og inklusion i et fællesskab kommer før loyalitet og fællesskabsfølelse. Inddrages man ikke i et

fællesskab, fx gennem anerkendelse, rettigheder og muligheder, så vil loyalitetsfølelsen have trange kår. På den måde kan eksklusion fra samfundet medvirke til at skabe modborgere frem for medborgere.

Medborger eller statsborger?

Medborgerskab bliver ofte sat i relation til statsborgerskab, men forskellene mellem de to begreber fremstår ikke altid klare. Begreberne har overlap, men adskiller sig også på flere punkter. Fælles for medborgerskab og statsborgerskab er, at begge handler om et individs status i og tilhørsforhold til et givent samfund.

Statsborgerskab er den juridiske status, man har som statsborger i et land. På den måde er statsborgerskab en mere håndgribelig størrelse end medborgerskab. Beviset på dansk statsborgerskab er det rødbedefarvede pas, som følges af en række specifikke borgerrettigheder- og pligter. I Danmark kan man fx ikke stille op eller stemme til folketingsvalg, hvis man ikke har statsborgerskab. Man kan dog godt deltage ved kommunevalg og valg til EU-parlamentet. Sætter man det at være medborger over for statsborgerskab, betoner medborgerskab noget mere følelsesbetonet og subjektivt: Du kan føle dig som en medborger uden at have statsborgerskab, og du kan have statsborgerskab uden at føle dig som medborger i samfundet. Ove Korsgaard har lavet følgende opdeling for at komme betydningen af begreberne nærmere:

Statsborgerskab	Medborgerskab
Status	Identitet og sindelag
Rettigheder og pligter	Følelse af ansvar
Juridisk	Psykologisk
Objektiv	Subjektiv

Anerkendelse

Fordi medborgerbegrebet ikke er formelt defineret, er anerkendelse fra det omgivende samfund en vigtig faktor for, at den enkelte føler sig som medborger. Anerkendes nogle grupper ikke på lige fod med andre, vil deres medborgerfølelse blive udfordret – og der er risiko for, at de ender som modborgere. Modborgere kan udvikle modkulturer, der er i opposition til det omgivende samfunds værdier, principper og normer. Modkulturerne kan være mere eller mindre radikale i deres karakter. Manglende anerkendelse og ringere muligheder for visse grupper kan derfor true den sociale sammenhængskraft i et samfund. Læs fx om radikal islam som modkultur i teksten *Ekstremisme som modtræk til eksklusion* på side 104-105.

Nationalt og globalt?

Man kan tale om både nationalt og globalt medborgerskab, og man kan på en og samme tid føle sig som medborger i det lokale bystyre, i Danmark eller i EU og i en global sammenhæng. Netop fordi medborgerskab handler om sindelag, kan brugen af begrebet fungere ekskluderende såvel som inkluderende. I en klasse med stor diversitet kan der sidde elever uden dansk statsborgerskab og uden følelsen af at være medborger i Danmark – eller med statsborgerskab, men uden medborgerskabsfølelse. Ligesom der kan sidde elever uden statsborgerskab, som føler sig som medborgere. For ikke at udelukke nogle af disse elever, kan man anvende medborgerskab i en global betydning, der går ud over landegrænser og handler om de fælles pligter og rettigheder, vi har som mennesker.

Man kan også anvende begrebet i en national betydning, der indebærer at alle, der er til stede på territoriet, har rettigheder såvel som pligter og medansvar og dermed er medborgere.

RESSOURCER TIL UNDERVISNING OM MEDBORGERSKAB

- Jacobsen, Anette Faye: *Blende ind. Medborgerskab i historien*. (8.-9. klassetrin) Alinea, 2011
- Jacobsen, Anette Faye: *Folk og fællesskaber i Danmark. Medborgerskab i samfundsfag*. (8.-9. klassetrin), Alinea, 2011
- Jacobsen, Anette Faye: *Til et folk de alle hører. Medborgerskab i historien*, (6.-7. klassetrin), Alinea, 2010
- Wybrandt, Mette & Rasmussen, Maria Løkke: *Materialeserie om medborgerskab* (4.-9. klassetrin), Amondo, 2012

På Ungdomsbyens webside www.medborgerskabet.dk kan man finde forskelligt materiale til brug i undervisningen.

På www.medborgernet.dk findes der, under Ressourcer, en række undervisningsmaterialer, der handler om medborgerskab.

CASE

FLUGTEN TIL SVERIGE – EN LEKTIE I MEDBORGERSKAB?

Langt størstedelen af de danske jøder overlevede nazisternes forfølgelser under 2. Verdenskrig. De fleste overlevede, fordi det med hjælp fra civilsamfundet lykkedes dem at flygte til Sverige, som var neutralt under krigen. Her opholdt jøderne sig, indtil de kunne vende hjem til Danmark efter befrielsen i maj 1945. Den danske historie under 2. Verdenskrig fremhæves ofte som et lys i Holocausts mørke og som eksempel på et civilsamfunds reaktion på diskrimination og overgreb.

Jørgen Kieler var aktiv i modstandsbevægelsen under Nazitysklands besættelse af Danmark og var med til at organisere jødernes flugt til Sverige i 1943. Sammen med tre søskende og en gruppe venner var han med til at sikre, at mindst 500 jøder kom til Sverige fra Københavns Nordhavn. I 1944 blev Jørgen Kieler arresteret af Gestapo og deporteret til kz-lejren Neuengamme og senere til Porta Westfalica. Billedet er taget efter hans tilfangetagelse.

Ser man på flugten til Sverige i et medborgerskabsperspektiv, kan man komme begrebet nærmere. Da den tyske besættelsesmagt iværksatte en aktion mod de danske jøder i oktober 1943, trådte et stort antal ikke-jødiske danskere til for at hjælpe jøderne. Modstandsbevægelsen var ganske vist involveret i flugtaktionerne, men det var i langt højere grad helt almindelige danskere, der på forskellig vis ydede hjælp til jøderne. Primært hjalp de med assistance til flugten over Øresund, men også sidenhen med at sende mad og tøj til de jøder, der var blevet taget til fange og deporteret til kz-lejren Theresienstadt. Kigger man på beretninger fra dem, der hjalp jøderne, er det tydeligt, at de ikke-jødiske danskere opfattede jøderne som

medborgere. De danske jøder var del af et fællesskab, hvor jøder og ikke-jøder havde samme rettigheder og pligter. De ikke-jødiske danskere ville ikke acceptere besættelsesmagtens markering af jøderne som værende udenfor fællesskabet. Denne medborgerskabstanke er national i sin betydning. Man reddede danskere (der var jøder). I alt flygtede ca. 7000 danske jøder til Sverige i oktober 1943.

Læs mere om Danmark og Holocaust i kapitel 8 *Fra forestillinger til folkedrab*.

Da tyske soldater begyndte aktionen mod de danske jøder i 1943, gik mange jødiske familier med børn i panik. De frygtede for deres liv og for, hvordan børnene skulle klare flugten og livet som flygtning. Det fik nogle forældre til at træffe deres livs sværeste beslutning: at skille familien ad og efterlade børnene hos ikke-jødiske danskere for at sikre, at børnene overlevede. Max Solovej og Birte Thomsen var to af disse gemte børn. De blev gemt på Diakonissestiftelsen på Frederiksberg. På fotoet ses Max og Birte med en af søstrene.

Fiskekutteren F.N. 23 Henny var en ud af mange både, der sejlede jøder til sikkerhed i Sverige i efteråret 1943.

LÆS ARTIKLER OM OKTOBER 1943

på www.folkedrab.dk/oktober43

- *Den danske samarbejdspolitik og jødeaktionen*
- *Flugten til Sverige*
- *Hjælpen til de danske jøder – hvorfor hjalp så mange, og hvad var risikoen?*
- *Danske jøder i svensk eksil*
- *Gemte jødiske børn i Danmark*

OKTOBER 1943 I UNDERVISNINGEN

DIIS har produceret et undervisningsmateriale om begivenhederne i oktober 1943 med film, baggrundsartikler, kilder og en audiowalk:

www.folkedrab.dk/oktober43

Filmen *Flugten til Sverige – beretninger fra oktober 1943* kan ses på websiden eller bestilles på DVD hos DIIS.

Københavns Stadsarkiv har lavet en webside med fokus på autentiske oplevelser af flugten til Sverige i oktober 1943. Siden indeholder et interaktivt kort, som elever kan bruge til at gå på opdagelse i de dramatiske oktoberdage, samt lyd- og filmkilder: www.erindringer.dk/flugten43

Menneskerettighedsorganisationen Humanity in Action har udarbejdet et webbaseret og tværfagligt undervisningsmateriale om oktober 1943. Siden indeholder en række centrale kilder og faglige indgange til emnet: www.oktober1943.dk

Dansk Jødisk Museums permanente udstilling fortæller bl.a. historien om de danske jøders flugt til Sverige i 1943. Museet arrangerer særlige omvisninger for skoleklasser. Læs om oktober 1943 på museets webside under temaet Mitzvah.

MED I BÅDEN?

I forbindelse med 70-året for de danske jøders flugt til Sverige skrev forfatteren Suzanne Brøgger en kronik med titlen *Er der mon plads til muslimer på kutteren i dag?* Brøggers kronik sætter fokus på fællesskaber og reguleringen af fællesskabets grænser. Hvem er inde, og hvem er ude?

I kronikken perspektiverer Suzanne Brøgger, der selv er af jødisk afstamning, flugten i 1943 til nutidens syn på og behandling af minoriteter. For 70 år siden hjalp danskerne en minoritet under pres, men hvad med i dag? Brøgger udtrykker bekymring over den måde, som medier og politikere taler om minoriteter på. Særligt er hun bekymret for, at unge med minoritetsbaggrund føler sig uden for og dømmes ude af fællesskabet. I kronikken skriver Suzanne Brøgger:

"Spørgsmålet er så, hvordan vores egne mindretal har det i dagens Danmark? Passer vi godt nok på dem? Ville vi – også i dag – redde dem, hvis de var under pres? Eller er vi ligefrem ved at radikaliserer muslimerne og smide jøderne på porten?"

Læs kronikken på Politikens webside: www.politiken.dk/debat/kroniken/ECE2095501/er-der-mon-plads-til-muslimer-paa-kutteren-i-dag/

ANVENDT LITTERATUR

Andersson, Mattias & Jacobsen, Anette Faye m.fl. (red.): *Det er enhver ansvar*, Alinea, 2008

Brøgger, Suzanne: "Er der plads til muslimer på kutteren i dag?", *Politiken*, 05.10. 2013

Council of Europe: *Education for Democratic Citizenship – Basic Concepts and Core Competencies for Education for Democratic Citizenship*, Strasbourg, 2000

Farrokhzad, Athena: "Hans raseri hyllas av danska rasister", *Aftonbladet*, 22.01.2014

Hinge, Helle: *Medborgerskab – fra teori til praksis*, Gyldendals Lærebibliotek, 2008

Horsdal, Marianne: "Kulturmøde og medborgerskab" i Glerup, Jørgen: *Voksenuddannelse under forandring*, Gads Forlag, 2001

Illeris, Knud: *Transformativ læring og identitet*, Samfundslitteratur, 2013

Korsgaard, Ove: "Statsborgerskab, medborgerskab og identitet" i Korsgaard, Ove (red.): *Medborgerskab, identitet og demokratisk dannelse*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 2005

Korsgaard, Ove & Sigurdsson, Lakshmi m.fl. (red.): *Medborgerskab – et nyt dannelsesideal*, Religionspædagogisk Forlag, 2007

Krag, Helen: *Mangfoldighed, magt og minoritet*, Samfundslitteratur, 2007

FÆLLES MÅL 2014 · KAPITEL 3

Kapitlet relaterer sig til færdigheds- og vidensmål efter 9. klasse:

Historie

Der kan arbejdes med fællesskabers udvikling over tid, herunder skiftende relationer mellem majoritet og minoriteter i et samfund. Der kan sættes fokus på normer, og hvordan normer etableres og ændrer sig gennem tiden og under forskellige magtstrukturer. I den forbindelse kan man behandle konkrete historiske eksempler på relationer mellem majoritet og minoritet. Dette kan fx gøres ved at se på forholdet mellem majoritetsbefolkningen og den jødiske minoritet i Danmark under 2. Verdenskrig. Ikke-jødiske danskeres assistance til deres jødiske medborgere i forbindelse med flugten til Sverige i 1943 kan analyseres i forhold til de specifikke historiske omstændigheder i Danmark og derfra perspektiveres til globale forhold og mere generelle diskussioner af forhold mellem majoritet og minoritet i et samfund. Her kan der arbejdes med begreber som medborgerskab og med betydningen af borgerrettigheder for minoritetsgrupper.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Kronologi, brud og kontinuitet

- Eleven har viden om begivenheders forudsætninger, forløb og følger

Det lokale, regionale og globale

- Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt

- Eleven har viden om forandringer af samfund lokalt, regionalt og globalt

Konstruktion og historiske fortællinger

- Eleven kan redegøre for sammenhænge mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger
- Eleven har viden om historiske fortællingers brug i et samtids- og fremtidsrettet perspektiv

Historisk bevidsthed

- Eleven kan diskutere egen og andres historiske bevidsthed
- Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed

Historiekanon

Der kan perspektiveres til følgende kanonpunkter:

- Grundloven 1849
- Kvinders valgret
- Augustoprøret og Jødeaktionen 1943

Samfundsfag

Der kan arbejdes med konstruktion af fællesskaber, og hvad fællesskaber betyder for individer og deres identitetsdannelse. Ved fx at undersøge menneskers tilhørsforhold til nationale fællesskaber gennem begreber som statsborgerskab og medborgerskab kan der arbejdes med fællesskabers grænser og med de pligter, rettigheder og ansvar, der knytter sig til at være borger i et samfund. Også begrebet medborgerskab kan undersøges: Hvor stammer begrebet fra, og hvad skal man forstå ved medborgerskab i dag? Det er også

muligt at arbejde med relationer mellem majoritet og minoriteter ved bl.a. at undersøge, hvordan normer etableres og ændrer sig under forskellige magtstrukturer – og hvilken betydning bestemte normsæt har for minoriteters udfoldelsesmuligheder i samfundet.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Demokrati

- Eleven kan diskutere demokratiopfattelser og egne muligheder for deltagelse i demokratiet

Det politiske system, retsstat og rettigheder

- Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og retsstat (fx rettigheder og pligter for borgere i Danmark, borgernes retssikkerhed i et demokrati og menneskerettigheder m.v.)
- Eleven har viden om demokrati og retsstat, fx grundloven

Socialisering

- Eleven kan redegøre for sociale grupper og fællesskabers rolle i socialiseringen
- Eleven kan analysere sociale grupper og fællesskabers betydning for socialisering og identitetsdannelse
- Eleven har viden om socialisering og identitetsdannelse

Social differentiering

- Eleven kan analysere sociale forskelle med begreber om social differentiering

Dansk

Ved at arbejde med begreber som statsborgerskab, medborgerskab, minoritet og majoritet kan menneskers tilknytning til fællesskaber undersøges, og der kan sættes fokus på fællesskabers betydning for identitetsdannelse.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Fortolkning

- Eleven kan fortolke egne og andres fremstillinger af identitet i tekster
- Eleven har viden om identitetsfremstillinger

Perspektivering

- Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger

Dialog

- Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog

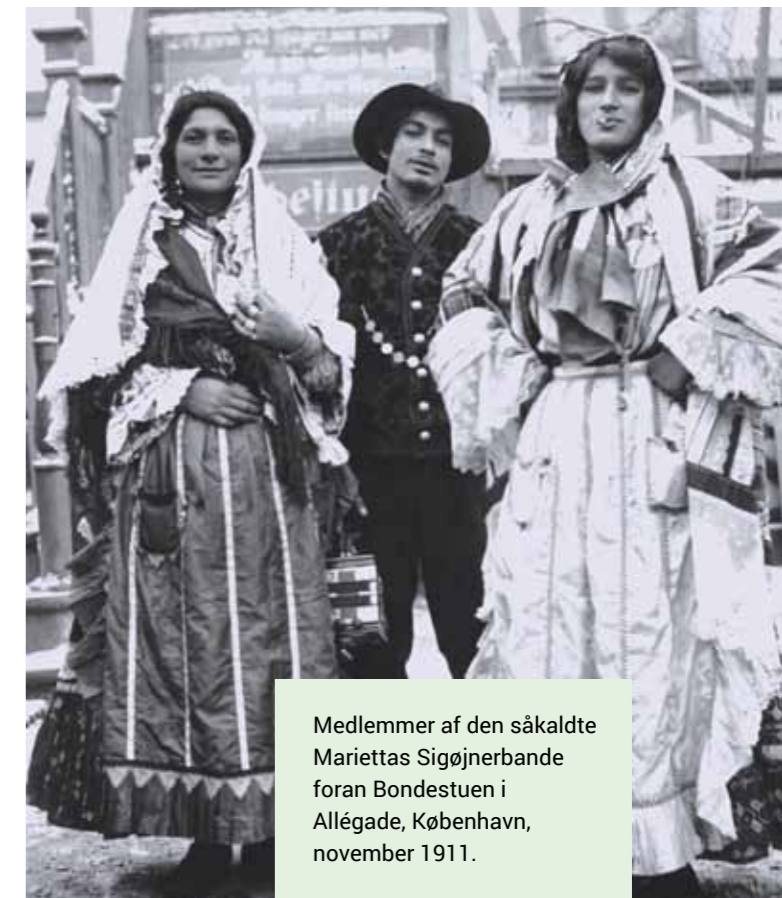
KAPITEL 4

Inde eller ude?

Det danske fællesskab består af en broget flok mennesker – nogle har været her i mange generationer, andre er nyttilkomne. Gennem tiderne er der indvandret mennesker til Danmark fra mange forskellige steder i verden. Nogle er blevet budt velkommen, andre er blevet modtaget med skepsis. Ligesom det danske samfund har reageret forskelligt på de nyttilkomne, har immigranterne tilpasset sig den nye kontekst på forskellig vis. Dette kapitel fortæller historier fra romaers, jødernes og muslimernes indvandring til Danmark. Til slut i kapitlet rettes fokus mod nogle af de kategorier, som nyttilkomne i Danmark bliver placeret i, og som elever kan have svært ved at skelne imellem.

ROMAER TIL DANMARK

Der har formodentlig været en lille minoritet af romaer kontinuerligt i Danmark fra 1505 og frem til i dag, men viden om romaers historie i Danmark er begrænset, da området generelt er uudforsket. Det er sandsynligt, at der i flere omgange er kommet romaer hertil, når større grupper er rejst mod nord på flugt fra undertrykkelse eller for at få arbejde. Førstnævnte skete bl.a. i 1865, da slaveriet blev ophævet i Valakiet og Moldavien (det nuværende Rumænien). Da blev over 500.000 romaer, der indtil da havde levet som slaver, frigivet. Mange af dem rejste nord- og vestpå, og en del slog sig ned i Skandinavien. I 1960'erne og 1970'erne, da der kom arbejdsmigranter til Danmark

Medlemmer af den såkaldte Mariettas Sigøjnerbande foran Bondestuen i Allégade, København, november 1911.

fra det daværende Jugoslavien, var der en del romaer iblandt, bl.a. fra Makedonien og Serbien. Og i de senere år er der kommet romaer til Danmark sammen med andre, ofte fattige, europæere, der søger over EU's indre grænser. Hovedparten af dem drages af drømmen om et bedre liv, forestillingen om et åbent arbejdsmarked og en bedre levestandard.